

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЬВІВСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ ШКОЛИ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО (1894-1914 РР.)

В.М. Голобін, Я.І.Кісь, В.П.Педич

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
76019, Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15;
тел.+380(342)57-23-90; e-mail: igp@nung.edu.ua*

У статті з'ясовується проблема підготовки наукових кадрів національних істориків в кінці XIX – поч. XX ст в Галичині. Основна увага звернута на історію створення наукової школи під керівництвом Михайла Грушевського. Проаналізовано основні напрямки науково-дослідницької діяльності провідних істориків у Львівському університеті та історико-філософській секції НТШ.

Ключові слова: *Михайло Грушевський, Львівська історична школа, науково-дослідницька діяльність, історіографія, історико-філософська секція НТШ.*

В кінці XIX століття відбувся поступовий перехід від поодиноких індивідуальних історичних пошуків до організованого, колективного більш системного дослідження української історії. Дотеперішня відсутність координації наукової праці та постійних контактів між дослідниками, а також брак відповідної організації, завдяки якій можна було реалізувати певні проекти спільними зусиллями, стримували науковий поступ української історіографії.

Приїзд М. Грушевського до Львова в 1894 році [1,с.1-8] був переломним етапом на цьому шляху. До нього в Галичині ніхто спеціально не займався підготовкою наукових кадрів національних істориків. Він перший звернув увагу на цю важливу проблему, створивши власну наукову школу, діяльність якої охоплювала наступні напрями: освітній (підготовка істориків-професіоналів), науково - дослідницький (розробка широкого кола проблем історії України), археографічний (проведення експедицій, пошук нових джерел) та видавничий (поширення наукових здобутків через періодичні і спеціальні друковані видання). Професорська посада давала можливість М.Грушевському підбирати собі учнів із найбільш здібних до наукової роботи студентів, що було однією з необхідних умов створення історичної школи. Ці студенти (Ом.Терлецький, Д.Коренець, М.Кордуба, С.Томашівський, С.Рудницький, О.Целевич, В.Герасимчук, І.Джиджора, І.Кревецький, І.Крип'якевич та ін.) творили ядро його школи [31]. У відборі творчої і талановитої молоді та створенні необхідних умов її швидкого наукового становлення виявилася характерна риса М.Грушевського, як визначного організатора науки [12,с.52-60].

Складність об'єктивних умов, в яких перебувала українська наука кінця XIX ст. В Галичині, а саме відсутність належної допомоги з боку держави, не могли сприяти організаційному становленню української наукової школи на базі Львівського університету номінально австрійського, а фактично польського (в Західній Європі якраз університети були базою кристалізації наукових шкіл). Це було причиною того, що Львівська історична школа опиралась перш за все на Наукове Товариство ім. Шевченка, його історично-філософську секцію. Виключення української історії зі сфери університетської науки прирекли її на аматорські дослідження, а відсутність наукового регулятора, яким є академічна наука, привели до зниження критично-методичних критеріїв історичних праць [11,52]. Якраз М.Грушевський своєю історичною школою заклав солідну академічну базу під дослідження рідної історії дійсно наукового характеру, сприяючи науково-критичному опрацюванню її проблем.

Головними формами організаційної діяльності Львівської історичної школи, її творчими осередками були засідання історичного семінару у Львівському університеті та історично-філософської секції НТШ під його керівництвом. Навчання і оволодіння новітніми дослідницькими методами, практичне застосування теоретичних знань складало в них непорушну єдність. Особливо багато учні почерпували на історичних семінарах-вправах, на яких творче спілкування з вчителем було дуже тісним. Семінарські заняття виховували у студентів потребу в науковому пошуку, в перевірці вже встановлених фактів, їх самостійному аналізу і були спеціальною установкою на підготовку дослідника, а не лише історика, який володіє обширними знаннями. „Там обговорювався, – згадує учень М.Грушевського М.Чубатий – не тільки сам предмет семінарської праці, але також так конечно потрібні проблеми методи історичного дослідження та джерелознавства. Тих проблем вся повна голова професора”[46,с.78-79].

Широта методологічного кругозору М.Грушевського, його вміння надавати своїм семінарським вправам новаторського характеру сприяли ґрунтовному оволодінню учнями науковими методами дослідження. Проблемі методології та методиці історичних досліджень вчений не присвятив спеціальних праць, проте його міркування з цього приводу знаходимо у багатьох роботах М.Грушевського, що уможливорює реконструкцію його візії зазначених проблем [15]. Можна погодитися з дослідником методології М.Грушевського В.Тельваком, що, як і у „більшості українських істориків тієї доби, це був позитивізм „другої хвилі” з притаманним йому синтезом сцієнтизму, документальності, критичності та комулятивності знання з одного боку, та модерністських новацій (індивідуалізм, психологізм, поліфакторність) - з іншого [33,с.126]. Ще в 1895 р., в одній із своїх рецензій, М.Грушевський чітко зазначив значення методології: ” Уважав я найбільше на методологічну сторону праці; як тон, кажуть робить музику, так від методи починається наука, тому ся сторона й заслуговує особливої уваги. Всякий в праці науковій мусить виразно відрізнити факт від догадки або відомости

незафактованої; фактичний вивод може постати тільки на основні фактів; на догадках і суперечних відомостях можна збудувати тільки гіпотезу, яку можна ставити тільки як гіпотезу, з резервою і яка тільки через довгу перевірку новими датами може придбати собі віру” [8,с.10]. Вчений застерігав своїх учнів від міфологізації минулого, а така небезпека існувала, оскільки, ”під впливом суспільно – політичних і науково пізнавальних чинників – зазначає професор Л.Зашкільняк – поширились неоромантичні підходи до минулого, що проявлялися в ідеалізації і модернізації подій та явищ минулого на догоду тогочасним політичним завданням”[16,с.239]. Врешті неоромантичних впливів не уникла у той час жодна європейська національна історіографія, в тому числі польська та українська, для яких питання соціальних функцій історії було нерозривно пов’язано з ідеологією і політикою [17,с.278]. М.Грушевський закликає „... рішуче п’ятнувати всякий прояв ігноранції й легковаження наукових вимог”[10,с.16-17], бо не бажано „дістати покоління національних Нарцисів... самозалюблених, до затрати всякої об’єктивності”[5,с.186]. На думку професора тільки критичне вивчення джерел дасть те, що „вся романтичність розвіється як мрія” [9,с.15]. Серед основних принципів історичного дослідження М.Грушевський найбільшу увагу звертав на об’єктивне та критичне ставлення до предмету дослідження. „Розуміється, не утворення легенди – зазначає вчений, – не вироблення іконного лику мусить бути завданням, а вірне, історичне пізнання дійсності, живої, реальної одиниці, що відбила в собі епоху ми не іконописці, а історики.”[6,с.169].

На заняттях обов’язково проводилося навчання основ джерелознавчої методики, зокрема опанування бібліографічної і архівної евристики, виявлення історичної цінності джерел, оволодіння основами історіографічного аналізу. Вчений вважав неприпустимим відсутність у науковій праці історіографічного огляду досліджуваного питання. Його ігнорування „не стільки не улегшує читання, скільки позбавляє об’єктивної вартості зауваження і висновки автора” [33,с.101]. М.Грушевський переконаний, що „всякий дослідник попри джерела повинний ознайомитися докладно з літературою свого питання”[7,с.15]. Навіть у питаннях добре відомих, до яких існує багата література, на переконання вченого, потрібно висловлювати свою власну думку, знайти оригінальний підхід. Закликаючи критично відноситись до всього, професор Грушевський сам не уникав критики. "Свою працю,- писав М.Кордуба,- він будував, можна сказати, на очах читачів (насамперед учнів - В.П.), впроваджуючи їх до середини своєї лабораторії, дозволяючи, а навіть помагаючи їм слідкувати за кожним каменем, вкладеним до тої будови. Можливо ця метода надмірно побільшує обсяг окремих томів, іноді дошкульно утруднює схопити загальні контури, зрештою є надто втомлююча для звичайного читача, але спеціалістам-дослідникам дає ідеальну можливість перевіряти автора в найменших деталях"[20,с.41].

М.Грушевський вміло направляв наукову роботу своїх учнів, підтримував їх начинання, правильно оцінював здобутки, допомагав їм че-

рез наукові праці реалізувати себе як особистості. В цьому проявилася роль вченого як визначного вчителя з глибоким творчим мисленням, який приклав багато зусиль для того, щоб учні стали продовжувачами його справи, а не лише епігонами, сліпими прихильниками авторитету, простими популяризаторами досягнень і ідей їх вчителя.

Таким чином, реалізуючи освітній напрям діяльності історичної школи, завдяки зусиллям вченого склалася 2-ступенева структура її функціонування: історичний семінар Львівського університету та історично-філософська секція НТШ, яка сприяла відбору творчої молоді для наукової роботи, готувала і виховувала нових дослідників вітчизняної історії. Більшість учнів М.Грушевського згодом стали дійсними членами НТШ. Серед них бачимо прізвища С.Томашівського (став дійсним членом в 1898 р.), М.Кордуби (1903 р.), І.Кревецького (1907 р.), І.Крип'якевича (1911 р.), І.Джиджори (1913 р.) [43,25,49,73 зв.] та ін. Вибір дійсним членом був справжнім науковим відзначенням наукового доробку молодих дослідників.

Говорячи про науково – дослідний напрямок діяльності історичної школи М.Грушевського у Львові слід зауважити, що стараннями професора відбулося значне розширення тематики історичних досліджень. Це було суголосним основним тенденціям розвитку європейської історіографії на зламі XIX – XX століть, коли на зміну вузькій тематиці династичної історіографії прийшли дослідження широкого спектру національних, соціальних, політичних та культурних аспектів історичного розвитку. Напрямки досліджень історичної школи М.Грушевського у Львові були дуже різноманітні, але аналізуючи науковий доробок в тематично – проблемному плані, переконуємося, що більшість було присвячено звичайно історії України, або тісно пов'язані з нею. Найбільше уваги приділялося дослідженню княжих часів, козаччині, що за словами І.Крип'якевича „стала немовби їх спеціалізацією” [26,с.397], історії Галичини, як за польської так і за австрійської доби тощо. Так історії стародавніх слов'ян, зокрема становленню в них державності у VII ст. (так звана держава Само), проблемі, що викликала наукові дискусії, присвячено дослідження М.Кордуби [21,с.1-20]. Внутрішнім відносинам Галицько-Волинського князівства, присвячена його стаття [23,с.1-42], яка за оцінкою М. Грушевського містила “чимало інтересних спостережень, що будуть з подякою прийняті всіма, хто студіює нашу давню історію [23,с.2]”. Дослідження з історії податкової системи княжої Польщі С. Томасівського [37, с.1-70], одержало схвальну рецензію в “Киевской старине”, де зокрема відзначалося, що “прекрасная метода работы, хорошее знакомство с источниками и осторожность выводов заставляет указать на исследования Томашевського, как на явление выдающееся в историко-экономической литературе” [18,с.23].

Без перебільшення можна стверджувати, що найбільша увага учнів М.Грушевського була зосереджена на історії українського козацтва. Економічні та політичні передумови виникнення козацтва, його організаційне оформлення стали предметом спеціального дослідження

І.Крип'якевича [27,с.1-46]. С.Томашівський, використовуючи судові акти та ухвали шляхетських сеймів, аналізує народні рухи в Галичині в 1648р., прийшов до висновку, що вони не були “чисто соціальними (такий висновок був домінуючий в тодішній історіографії – Авт.), бо є ще мотиви бунту політичні, національні, релігійні [36,с.119]”. На основі рукописного кодексу (217 листів – записної книжки львівського райці Самуїла Кушевича) виявленої в архіві С. Томашівським, була підготовлена цікава стаття, що розкривала обставини облоги Львова військами Б. Хмельницького восени 1648 р., відтворюючи широку панораму суспільного і політичного життя Львова середини XVII ст [38,с.1-24]. Праця “Між Пилявцями і Замостям”, яка була надрукована як вступна розвідка до великої збірки документів з історії Хмельниччини, зібраних С.Томашівським, стала “найбільш помітною появою в українській історіографії про часи Хмельницького [29,с.2]”.

Зовнішньополітична діяльність та дипломатичні відносини Б.Хмельницького стали предметом спеціальних досліджень М. Кордуби. Так, на основі листів та документів венецького посла у Відні М.Сагрета, досить ретельно опрацьована проблема пов'язана з венецьким посольством до Б.Хмельницького у 1650р.[19,с.51-89]. Використовуючи знайдені у віденських архівах документи, зокрема протоколи засідань цісарської таємної ради, М. Кордуба аналізує спробу австрійського посередництва між Б.Хмельницьким і Польщею [22,с.5-32]. Так само, дуже широкий спектр маловивчених проблем вітчизняної історії опрацьовано в працях В.Доманицького [14] і О.Целевича [40,с.1-72] (козаччина кінця XVI - початку XVII ст.) В. Герасимчука [4] і Д. Коренця [24,с.1-20] (проблеми гетьманування І. Виговського), І. Кревецького [25] (історія Галичини XIX ст.); І. Джиджори [13] (нищення української Гетьманщини російським царизмом), І.Крип'якевича [28] (історія Галичини XVI-XVII ст.), С. Томашівського [35] (велич і трагедія гетьмана І.Мазепи), О.Сушка [32], Б.Бучинського [2] (історія церкви та релігійних відносин), І.Шпитківського [47] (історія гайдамацького руху) та інші. Про інтенсивність праці молодих дослідників говорить той факт, що лише С. Томашівський до 1910р. у виданнях НТШ надрукував понад 30 студій монографічного характеру [3,с.114]. Отже, науково – дослідницький напрям діяльності історичної школи М.Грушевського у Львові став вагомою підставою для розбудови наукової концепції історії українського народу.

Щодо археографічного напрямку діяльності історичної школи М. Грушевського, то можна відзначити, що вчений, як вихованець київської документальної школи В.Антоновича, звернув особливу увагу на організацію збирання історичних джерел. Археографічна діяльність Львівської історичної школи М. Грушевського була різноплановою і широкомасштабною. Вона була представлена: 1) евристичною (організація джерелопошукових експедицій) та 2) едиційною працею (підготовка молодими дослідниками збірників матеріалів та документів з тем, що ними опрацьовувались до видання). Уже в січні 1896 р. за ініціати-

вою М.Грушевського на спільнім засіданні історично-філософської та філологічної секції було утворено Археографічну Комісію [43,с.12]. З учнів М.Грушевського її членами були обрані: в 1900 р. - С.Томашівський; в 1906 р. - В.Герасимчук. І.Джиджора. І.Крип'якевич. І.Кревецький. Д.Коренець; в 1911 р.- М.Кордуба. О.Целевич. І.Шпитковський[43,29,63 зв, 108 зв].

На засіданні комісії в листопаді 1905 р. Грушевський подав записку в справі видань корпусу матеріалів до історії козаччини, відзначивши "моральний обов'язок археографічної комісії зайнятись цією справою" [39,с.19]. "Займаючи дванадцятий вже рік кафедру історії у Львівському університеті - зазначав в записці до археографічної комісії НТШ М.Грушевський, - я звернув увагу не тільки на те, аби мої слухачі (ті, розуміється, котрих інтереси сягали далі осягнення учительської кваліфікації) присвоювали собі основи наукової методи в студіюванні історичного матеріалу, але також здобували собі практичні підстави для самостійної роботи над архівним і взагалі археографічним матеріалом... "[39,с.20].

Публікація хронологічно мала охопити час від останньої чверті XVI до середини XVIII ст. Згідно з цим планом, не дивлячись на обмежені фінансові можливості, в різні центри були вислані учні М.Грушевського для збирання матеріалів до певних періодів. Зокрема І.Крип'якевич збирав джерела від початків козаччини до 1640 р. у Кракові, Варшаві та Москві [43,66,67,71,76 зв.,78,83,101 зв.,107]. В.Герасимчук займався періодом 1657-1665р.р. в архівах Кракова, Варшави та Петербургу [43,92 зв.,116 зв.]. І.Кревецький вивчав період П.Дорошенка у Кракові [43,60зв.,68,82,96], С.Томашівський займався епохою Хмельниччини в архівах Львова, Кракова і Відня [43,71,91,96,105]. І.Джиджора студіював період 1720- 1740 р.р. в архівах Харкова та Москви [43,86,89,130]. Щоб полегшити умови роботи членам Археографічної Комісії в цьому напрямі Товариство порушило клопотання перед Академією Наук Росії про допуск до праці в московських архівах членів НТШ Джиджори Івана [43,70;44,9] та Крип'якевича Івана [44,10]. Був також відправлений лист депутатам австрійського парламенту з проханням клопотати перед міністерством освіти про відрядження члена Товариства для роботи у Ватиканському архіві [44,1;43,71], а також було виділене місце стипендіата в Римі, яким став С.Томашівський [43,106,107,123,124].

В тогочасних листах учнів М.Грушевського до вчителя відбивається їх напружена пошукова робота. „Як іде праця архівальна? - пише 1 вересня 1896р. С.Томашівський до М.Грушевського, - Беру з тої криниці воду й беру та годі дна дістати. Я не скінчив актів львівських... Може п. Професор візьмуть це наслідком недбалості, але бігме робив усе, як міг, з виїмком тих днів, що архів був замкнений "[41,с.79]. "Роблю тепер в архіві міністерства війни - пише М.Кордуба з Відня 31 травня 1897 р., - і чекаю на рекомендаційного листа від міністерства справ заграничних, щоби з тим поїхати до Москви. Як я дізнався, перенесено

до Москви польський дипломатичний архів, тому надіюсь найти там багато дещо до польсько - семигородських відносин. В тій причині я маю велику просьбу до Вас ВП.п. Професор, в Москві я не знаю ні живої душі...тому просив би Вас зарекомендувати мене якомусь Вашому знайомому..." [42,с.100] М.Грушевський дав рекомендаційного листа до проф. А. Кримського, який надав потрібну допомогу молодому досліднику.

М.Грушевський враховував також психологічний фактор, що "сполучення роботи збирача з роботою видавця і можливість скорого видання зібраного матеріалу дасть заохоту науковим робітникам"[39,с.21]. Молоді дослідники активно розшукували, упорядковували і видавали історичні джерела. Їх організованість, дисципліна та працездатність дозволили за короткий час опрацювати величезну кількість матеріалів, що давало можливість значно розширити проблематику досліджень вітчизняної історії. До 1914 р. вийшло 11 томів спеціального видання "Жерел до історії України -Руси" та 14 томів "Українсько-руського архіву", в яких учні М.Грушевського друкували результати своїх наукових пошуків.[30]

Важливу роль в діяльності історичної школи М. Грушевського у Львові відіграла і видавнича робота, яка прискорювала обіг наукової інформації і забезпечувала більш енергійне входження українських досліджень в європейській науковий простір. Видавнича діяльність школи М. Грушевського реалізовувалась через різноманітні друковані органи НТШ: "Записки НТШ", "Етнографічний збірник", "Джерела до історії України-Руси", "Матеріали до української антропології і етнології", "Матеріали до української бібліографії", "Руська історична бібліотека", "Руський архів", "Хроніка НТШ", "Часопис правничий" тощо.

Майже всі статті, які друкувались у виданнях НТШ, спочатку за-слуховувались на засіданнях історично-філософичної секції, взаємно рецензувались, що забезпечувало високу якість пропонованих до друку матеріалів. Різноманітність особистих наукових інтересів дослідників сприяли значному розширенню палітри наукової проблематики, що достойно репрезентувало друковану продукцію історичної школи М. Грушевського в науковому світі. Загалом цим публікаціям притаманна розробка нових для вітчизняної науки кінця XIX- поч. XX ст. об'єктів дослідження, якими була Україна, її народ, історія та культура. Тим самим, здійснювалось систематизація та тематизування українознавчого наукового простору. Важливою прикметою академічного характеру видань, в котрих брали участь учні М. Грушевського, була наявність розлогого критично-бібліографічного відділу, як публічного засобу історіографічної рефлексії [34,с.159]. „Записки НТШ, керовані М.Грушевським – зазначає професор Л.Зашкільняк, – намагалися швидко відгукнутися на кожен нову фахову роботу, подаючи в кожному випуску часопису рецензії та анотації щонайменше 30-40 публікацій, котрі тою чи іншою мірою дотикалися історії України”[17,с.291]. Рецензії та бібліографічні огляди були не тільки важливим засобом ознайомлення із станом істо-

ричної науки, але й мобілізацією дослідника на новаторське дослідження проблем вітчизняної історії в контексті світової науки. Панорама європейської науки в її національних формах була інтелектуальним подразником для молодих істориків, стимулювали розвиток української наукової думки.

Отже, завдяки різноманітним напрямкам діяльності історичної школи М.Грушевського у Львові, а саме: освітній, науково-дослідній, археографічній та видавничій, у національно-культурній поліфонії Львова на зламі ХІХ-ХХ століть відчутним був голос українського наукового життя.

Література

1. Барвінський О. Заснування катедри історії України в Львівському університеті // Ювілейний збірник Наукового товариства ім. Шевченка в п'ятдесятиліття основання 1873 -1923. – Львів, 1925.
2. Бучинський Б. Студії з історії церковної унії // ЗНТШ. – 1908. – Т. 85. – С. 21-42; Т. 86. – С. 5-30; 1909. – Т. 88. – С. 5-22; Т. 90. – С. 5-24.
3. Бортняк Н. Степан Томашівський: початки наукової та громадської праці до 1911 року // Україна в минулому. Вип. 2. – Київ – Львів, 1992.
4. Герасимчук В. Виговський і Юрій Хмельницький // ЗНТШ. – 1904. – Т. 59. – С. 1-40; Т. 60. – С. 41-70; його ж. Виговський і Гадяцький трактат // ЗНТШ. – 1909. – Т. 87. – С. 5-34, Т. 88. – С. 23-40; Т. 89. – С. 46-71; його ж. Чуднівська кампанія // ЗНТШ. – 1912. – Т. 110. – С. 31-54.
5. Грушевський М. Історія й її соціально - виховуюче значення // Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К., 1991.
6. Грушевський М. Костомаров і новітня Україна // Укр. історик. – 1984. – № 4.
7. Грушевський М. Нові розвідки з історії ранньої Русі // ЗНТШ. – 1897. – Т. 28.
8. Грушевський М. Рецензія на: Коцовський В. Історико-літературні заметки до “Слово о полку Ігоревім” – Львів, 1893. // Записки Наукового товариства ім. Шевченка (далі ЗНТШ). – 1895. – Т. 5.
9. Грушевський М. Рец. на: Prohaska Antoni Dr. Dażenia do unii cerkiewnej za Jagelly (Przegląd powz, 1896. VI i VII) ...// ЗНТШ. – 1897. – Т. 20.
10. Грушевський М. Рецензія на: Statut Litowski drugiej redakcyi...Краків, 1900 // ЗНТШ. – 1902. – Т. 50.
11. Грушевський М. Справа українських катедр і наші наукові проблеми // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т. 37.
12. Дашкевич Я. Михайло Грушевський і початки організацій української науки // Вісник АН України. – 1991. – Ч. 9. – С. 52-60.
13. Джиджора І. Економічна політика російського правительства супроти України в 1710-1730 р.р. – Львів, 1911. – 143 с.; його ж.

- Україна в першій половині 1738 р. // ЗНТШ – 1906.– Т.69.– С.70-83; його ж. Матеріали Московського “Архива Министерства Юстиции” до історії Гетьманщини –Львів, 1908.–23 с. та інші.
14. Доманицький В. Козаччина на переломі XVI – XVII в.(1591 -1603) //ЗНТШ.–1904.–Т.60.–С.1-32; Т.61.–С.33-64; Т.62.–С.695-113.
15. Див. докл.: Зашкільняк Л. Методологічні погляди Михайла Грушевського // Україна модерна. – 1999.– Ч.2-3.– С.233-253; Тельвак В. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського / кінець XIX- початок XX ст. / . Нью-Йорк – Дрогобич, 2002 – 236 с; його ж. Інституційні та теоретичні засади української історичної науки на зламі XIX– XX ст. в науковій діяльності Михайла Грушевського // Історія та історіографія в Європі. Вит.3.: Історична наука як засіб політичної легітимації в Україні та в Німеччині у XX столітті. – К., 2004.– С.107-115.
16. Зашкільняк Л. Польська історія та історіографія кінця XIX – початку XX ст. в оцінці галицький українських істориків //Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. Tom III– Rzeszów, 2005.
17. Зашкільняк Л. Стосунки між українськими і польськими істориками на зламі XIX і XX століть // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. Tom II– Rzeszów, 2004.
18. Киевская старина.– 1898.– Т. 61.
19. Кордуба М. Венецьке посольство до Хмельницького (1650) //ЗНТШ.–1907.– Т.78.
20. Кордуба М. Грушевський як учений. // Український історик.– 1984.– Ч.1-4.
21. Кордуба М. Перша держава слов’янська //ЗНТШ.– 1896.– Т.13 .
22. Кордуба М. Проба австрійського посередництва між Хмельницьким і Польщею //ЗНТШ.– 1908.– Т. 84.
23. Кордуба М. Суспільні верстви та політичні партії в Галицькому князівстві до пол. XIII ст. // ЗНТШ.– 1899.– Т. 31-32.
24. Коренець Д. Зносини гетьмана Виговського з Польщею в 1657 – 1658 р.р. // ЗНТШ.–1900.– Т. 38.
25. Кревецький І. Справа поділу Галичини в 1848 – 1850 рр. //ЗНТШ.– 1910.– Т.93.– С.54-60; Т.94.– С.67-83; Т. 95.– С.54-82; Т. 96.– С.94 -115; Т. 97.– С.105- 254; його ж. Руська самооборона на Галицько – Угорським пограниччю 1848 – 1849 рр. (Монографії з обсягу нашої новочасної історії). Львів, 1912.– 83с; його ж. До історії організування національних гвардій в 1848 р. – Польська “нелегальна” гвардія в Станіславові. – Б. м. і р.– 18 с. та інші.
26. Крип’якевич І. З історії Наукового товариства ім. Т.Шевченка // ЗНТШ.–1991.– Т.222.
27. Крип’якевич І. Козаччина і Баторієві вольності // Жерела до історії України-Руси. –Т.8.– Львів, 1908.
28. Крип’якевич І. Львів: його минувшина й теперішність. – Львів, 1910.–64 с.; його ж. Львівська Русь в перш. пол. XVI ст. // ЗНТШ.–

- Т.77. – С.77-105, Т.78.– С.26-50; Т.79.- С.5- 21; його ж. Матеріали до історії торгівлі Львова // ЗНТШ.– 1905.– Т. 65.– С.1- 46 та інші.
- 29.Крип'якевич І. Хмельниччина в новім освітленню // Діло.– 1914.– Ч. 26.
- 30.Див.: Матеріали до історії Галичини. Зібрав і впорядкував С.Томашівський. // Жерела до історії України – Руси. Т.IV – VI: – Т. IV. Акти до р. 1648 – 1649 . – Львів, 1898.–411 с.; Т. V. Акти до р.1649 – 1651. – Львів, 1901. –354 с.; Т. VI Літописні пам'ятки з р.1648 – 1657. – Львів, 1913. – 244 с.; Матеріали з історії української козаччини. – Т.I. Документи по рік 1631. Зібрав і видав І.Крип'якевич. // Жерела ... Т.VIII . – Львів, 1908. – 407 с.; Матеріали до історії козаччини. Т. V. Зібрав і видав М.Кордуба. // Жерела ... Т.XII – Львів, 1911. – 547 с.
- 31.Педич В. Історична школа Михайла Грушевського у Львові. – Івано-Франківськ, 1997. – 208 с.
- 32.Сушко О. Впровадження єзуїтів до Польщі // ЗНТШ.–1904.–Т.57.– С.1-28; Т.58.–С.29-60; його ж. Варшавський синод з року 1561// Там же. – Т.59.–1-17; його ж. Предтеча унії. Критично – історична студія. // Там же.–1903.– Т.53.– С.1-71; Т.55.–С.72-125.– 1904.– Т.61.–С.126-171.
- 33.Тельвак В., Тельвак В. Михайло Грушевський як дослідник української історіографії. – Київ – Дрогобич, 2005.
- 34.Тельвак В. Теоретичні проблеми історії в творчій спадщині М.С.Грушевського – рецензента (1894-1914) // Київська Старовина.– 2001.– №5.– С.159.
- 35.Томашівський С. Із записок каролінців про 1708 – 1709 р.р. // ЗНТШ. 1909.– Т. 92 – С.66-92, його ж. Лист Петра Великого до А.М.Синявського – Львів, Б.р.– 46 с.; його ж. Полтавська битва (1709). Притча про двох сусідів, що мали одне ім'я – Львів, 1909.– 16 с. та інші.
- 36.Томашівський С. Народні рухи в Галицькій Русі 1648 р. // ЗНТШ.– 1898.– Т. 23-24.
- 37.Томашівський С. Податкові ухвали за Казимира Ягайловича в Польщі // ЗНТШ.– 1897.– Т. – 19.
- 38.Томашівський С. Самуїл Казимир Кушевич , райця львівський і його записна книжка // ЗНТШ.–1897.– Т.15.
- 39.Хроніка НТШ. – 1905.– Ч.24.
- 40.Целевич О. Участь козаків в Смоленській війні 1633 – 1634 // ЗНТШ. –1899.–Т.28.
- 41.Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі– ЦДІАК). – Ф.1235. – Оп.1. – Спр.792.
- 42.ЦДІАК – Спр.551.
- 43.Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАЛ).– Ф.309.– Оп. 1.– Спр.42.
- 44.ЦДІАЛ. – Спр.83.
- 45.ЦДІАЛ. – Спр.154.

46. Чубатий М. Додаткові спомини про Михайла Грушевського з 1912-1914рр. // Український історик. – 1975. – Ч.3-4.
47. Шпитківській І. Матеріали до Коліївщини. Мемуар ржищівського тринітарія про Коліївщину. // ЗНТШ. – 1908. – Т.83. – С.134-157; його ж. Матеріали до Коліївщини. Мемуар Домініка Навроцького про Коліївщину // Там же. – 1910. – Т.96. – С.58-93; Т.97. – С.26-73.

*Стаття постуила в редакційну колегію 17.12.2009 р.
Рекомендовано до друку докт. іст. наук, професором Мандриком Я.І.*

THE RESEARCH ACTIVITY OF MYHAYLO HRUSHEVSKY LVIV HISTORICAL SCHOOL (1894-1944)

V.M. Golobin, Y.I. Kis', V.P. Pedych

*Ivano-Frankivsk national technical university of oil and gas
7600 Ukraine, Ivano-Frankivsk, 15 Karpatska Street ;
tel. +380(342)57-23-90; e-mail: igp@nung.edu.ua*

The article revealed the problem of the scientific training of national historians in the late 19-early 20 centuries in Galychyna. The main attention is paid to the history of foundation of the science school under the lead of Myhaylo Hrushevsky. The main tendencies of the research activity of the leading historians of Lviv university and "History and Philosophy" section of Shevchenko Scientific Society are analysed in the proceedings.

Keywords: *Myhaylo Hrushevsky, Lviv Historical School, research activity, historiography, "History and Philosophy" section of Shevchenko Scientific Society.*